

Gjerde i hvert skar

AV LARS RØKSLAND

Illustrasjoner av
Kjellaug Grimsby

I min barndom omkring 1930 var det mye snakk blant eldre folk om en spåkvinne de her kalte Sibylla. Hun hadde vandret rundt på Agder i gammel tid og laget spådommer om de fleste steder på Agder.

Nå hette hun neppe Sibylla. Navnet har nok de gamle prestene satt på henne. Sibylla er et latinsk navn som betyr spåkvinne. Ordet stammer fra gresk Sibylle som var navnet på spåkvinne i de greske templer. De spådde gjerne i guddommelig ekstase. Jeg antar at den Sibylla de snakket om i Sør-Audnedal, er den samme som i Lyngdal ble kalt Vise Todne. Hun var så populær at Lyngdølene kalte stjernebildet «Gron» opp etter henne og kalte det Vise Todnes Rokk.

Sibylla spådde om så mangt. Det kunne være naturkatastrofer som varslet dommedag, eller det var store rikdommer som skulle bli oppdaget i fremtiden. Om Evenstad i Røkslandsbygda hette det:

«Den skal bli den rikeste gården Sønnafields, men rikdommen skal ikke bli funnet før en ny slekt kommer til gården».

Det kom ny slekt fra Sirdal i slutten av forrige århundre. Det ble konstatert molybdenforekomst i heia, nord for gården. Det ble skjerpet, og i min barndom ble det pratet mye om gruvedrift som skulle komme og om Sibylla som hadde spådd om dette.

En annen spådom lydde slik:

«Det skal bli vei til hver gård og gjerde i hvert skar».

Denne spådommen var nær ved å bli oppfylt på heiene i 20- og 30-årene. De fleste gårdene hadde fått kjørbær vei, og det var kommet gjerder av stein eller tre rundt om i skogene, så det var helt slutt på at buskåpen måtte gjetes. Det var blitt bygd milevis med steingjerder som grense mellom naboene, og grense mellom innmark og utmark. I det følgende skal mur og gjerde av stein være hovedtema.

Det har fra eldgammel tid blitt bygd steingjerder her i landet. På strategiske steder der rein og andre dyr hadde sine

årlige trekk, ble det laget dyregraver og bygd steingjerder for å lede dyrene til gravene. Enda kan en finne rester etter tusen år gamle gjerder hvis en har øynene med seg på turer i fjellet.

Også i bebygde områder ble det bygd gjerder av stein i gammel tid. Jeg har ofte kommet over rester etter steingjerder som må være svært gamle. De kan gå midt gjennom en eiendom der grensene ble fastsatt ved utskifting i forrige århundre, og nye gjerder er kommet opp.

En kunst og et slit

Det var et vanskelig og et hardt arbeid å bygge gode steingjerder i skogene, alt måtte skje med handmakt. De største steinene ble lagt i bunnen. Lå der lagelige stein i terrenget, kunne godt gjerdet ta en sving for å utnytte naturlig plasserte stein. Ellers måtte steinen graves ut av bakken med spett og «vågebrand» og veltes fram til gjerdet.

Var det lite stein, måtte den fraktes med hest og en slags treslede. Vi kalte den «steindrog». Steinen måtte da først graves fram, så veltes på «draga», så kjøres fram til gjerdet, så veltes av, snues og vries til den kunne veltes på plass i gjerdet og ligge støtt. De kunne dette de gamle. De tok seg tid til å se på steinen fra alle sider. Når de så veltet den på plass, lå den som den skulle. Men et slit var det, og de som tok slikt arbeid mot betaling, tjente minimalt. En gammel mann jeg kjente, hadde gått 5–6 km morgen og kveld, uke etter uke, veltet og løftet på stein hele dagen for ca. kr. 1,- pr. dag.

Så sent som under siste krig var jeg sammen med min far og satte opp steingjerder for naboen. Akkorden var kr. 1,- pr. løpemeter for 1 m høgt gjerde. Nå var dette på forsommeren. Det var tørt og godt i skogen, og det var mye stein i bakken. En del større stein måtte likevel sprenges med dynamitt. Det var min jobb. Det var ganske koselig å sitte på en stor stein med «feisel» og «minebor», høre på fuglesangen rundt en,